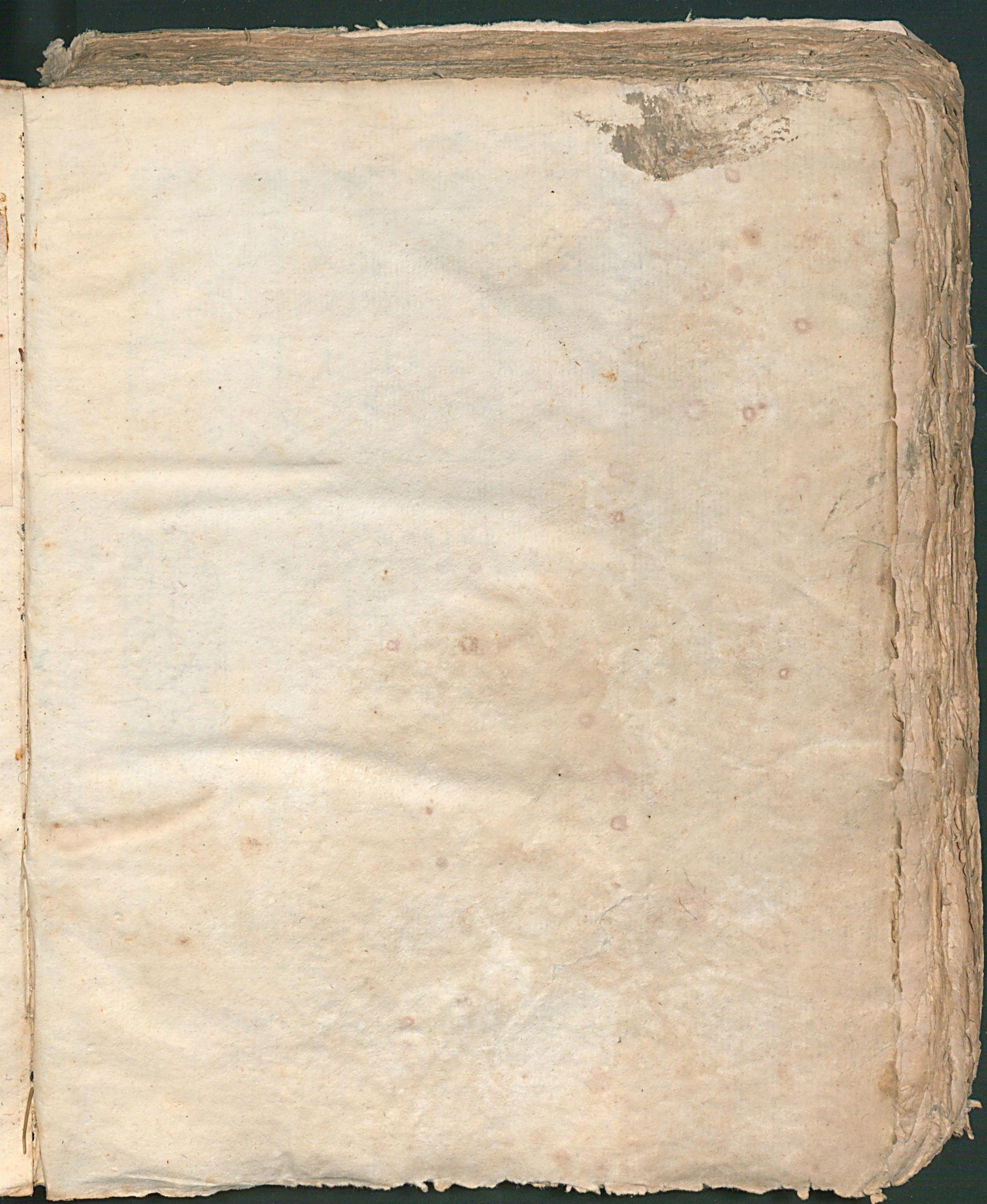

B

994¹
9m

3

EXERCITATIO
M E D I C A
DVODECIMA:

*In almâ Argentoratensium Aca-
demiâ proposita:*

PRÆSIDE
MELCHIORE SEBIZIO
juniore, Doctore ac Pro-
fessore Medico:

Respondente

JOHANNE JACOBO HARTIGIO
Zittâ - Lusato.

ARGENTORATI,
Typis exscribebat Joannes Andrea.

Anno M. DC. XXIII.

VIRIS CLARIS-
SIMIS,

Dn. JOHANNI HARTIGIO,
PARENTI,

Dn. JOHANNI MOLLERO,
AVUNCULO,

PHILOSOPHIS ad amussim acutis
ac eruditis,

MEDICIS experientissimis, & Zittæ Lu-
satorum *Practicis* felicissimis:

*Hanc Collegij iatricki ἐπέστησαν
δυσκαίδοκάντων.*

*Ex ciconiariâ filialis cogitâ summis-
siqué adfectûs plenissima ta-
lionis lege*

*Obseq. & observ.
devovet dicatq;*

JOHANNES JACOBUS HARTIGIUS
Zittâ - Lusatus.

PROBLEMA I.

AN sanguis arteriosus & venosus specie inter se differant? *Hæc sanguinis genera in multis conveniunt: in multis etiam differunt. Conveniunt I. in formâ accidentali: quia utrumq; est calidum, rubrum, dulce, fluxile, natura amicum & familiare, imò melior, uti Galenus loquitur, ejusdem thesaurus. II. in efficiente instrumentali: quia utrumq; fit à calore. III. in fine: quia utrumq; nutritionis & generationis tum seminis, tum lactis, tum spirituum causâ factum. IV. in modo distributionis in corpus: quia utrumq; ex suo fonte, sive scaturigine, per quosdam canales & tubulos derivatur ad partes corporis. Differunt autem I. in materiâ: quia venosus sanguis nascitur ex chylo: arteriosus ex chymo in hepate confectio. II. in formâ accidentali: quia arteriosus venoso est calidior, siccior, purior, subtilior, spirituosior, levior, splendidior. III. in efficiente principali: quia arteriosus fit à corde: venosus: ab hepate. IV. in quantitate: quia copiosior est venosus: minus copiosus arterialis. Vnde & vena plures quàm arteria. V. in continente: quia continens arteriosi propter tenuitatem contentorum, quæ facile exhalant, multò crassius est quàm venosi. VI. in effectu: quia arteriosus ad omnia corporis nostri membra pertingit, omniaq; nutrit: venosus nequaquam. Pulmonem enim minimè adit. Hic enim solo arterioso nutritur. Caterùm utut inter se differre hæc sanguinis genera dicantur: veritati tamen consonum videtur, non differre ea for-*

formâ & specie. Eadem enim amborum est essentia, ac definitio. Cui sententiæ patrocinari videtur Aristoteles, quando scribit, hepar cordi sanguinem preparare, & sanguinem gignere χείρονα, deteriores; crassum scilicet ac turbulentum, qui cum pane furfuraceo, quo famulitium vescitur, comparari queat: partē verò ejus ad cor ascendere, coquiq; amplius & purificari: ibiq; fieri sanguinem καθαρότατον καὶ πρῶτον: qui similis sit pani purissimo, quo paterfamilias cibatur. Quæ ergo differentia est inter crassum & tenuem, itémq; purum & seculentum sanguinem, eadem etiam juxta Philosophi placitum est inter venosum & arteriosum. At illa numerica tantum est & accidentalis. Ergo & ista protali habenda.

II.

Vtrum sanguis arteriosus nutriat partes corporis nostri? Pro parte negativâ seqq. militant rationes. I. quia venosus alit corpus: idq; ex communi omnium sententiâ. Itaq; malè dicitur, quòd idem nutriat etiam arteriosus. Frustrà enim fit per plura, quòd commodè fieri potest per pauciora. II. quia arteriosi sanguinis officium est, vehiculum esse spirituum vitalium & caloris, partésq; vivificare virtute cordis, cujus radius, ut sic loquamur, est collustratus. Ergo perperam illi tribuitur munus nutriendi. III. quia arteriosus sanguis subtilior spirituosiorq; videtur, quàm ut aptum atq; conveniens crassarum terrenarúmque partium, quales sunt ossa, cartilagine, hepar, &c. nutrimentum esse possit. IV. quia membris quibusdam prae grandibus, v.g. hepatis, ventriculo, vesicæ urinariae, &c. & exiles, & paucae sunt arteriae concessæ, quæ sufficiens ad ferre alimentum minimè videntur. Verùm plausibiliores rationes habet pars affirmativa, cui subscribimus. I. quia pulmo arterioso solùm sanguine sustentatur, qui ipsi per venam arteriosam & arteriam venosam subministratur. Nam
præter

præter hæc vasa nulla habet alia, quæ sibi alimoniam largian-
tur. II. quia ex quibus constamus, ex ijs quoq; nutrimur. At
non tantum constamus ex sanguine venoso, quem suggerunt
duæ venæ spermaticæ: sed etiam ex arterioso, quem duæ arte-
riæ spermaticæ suppeditant. Miscentur enim hæc sanguinis ge-
nera. Quam ob causam etiam venæ & arteriæ spermaticæ, quæ
prius erant discretæ, in progressu uniuntur, inq; corpus vari-
cosum degenerant. Quare non solum ex venoso: sed & arterio-
so sanguine alimoniam capeßimus. III. quia plurimis in locis
venæ cum arterijs per vasa quorundam conjunguntur, teste Galeno
l. 6. de us. part. c. 17. Hæ autem vasa quorundam non solum propterea
fabricatæ sunt à naturâ, ut, quemadmodum Galenus ibid. lo-
quitur, pulsus & respirationis usus cõmunicetur venis: verum
etiam ut utrorumq; vasorum sanguis commisceatur, & melius
atq; perfectius particula corporis nutriantur. IV. quia quæ spe-
cie conveniunt, in eundem finem & usum genericum à naturâ
condita videntur. At venosus & arteriosus conveniunt specie,
uti probatum. E. idem eorum usus genericus. Usus autem venosi
sanguinis est nutritio corporis. E. & arteriosi. V. quia hic æquè
ac venosus membris allabatur: & æquè suas fibras habet, ut cõ-
crescere & adherescere possit, atq; ille. Itaq; partibus non minus
ac venosus assimilatur. VI. quia si sanguis vitalis vector tan-
tum spirituum esset, utiq; tot & tantis arterijs, opus minimè
fuisset. Infinitæ autem sunt arteriæ, & inter eas nonnullæ insi-
gnes: scil. ut insignè sanguinis spirituosæ copiam pro totius cor-
poris refectiõne contineant. Concludimus ergo, sanguinis
istius usum esse duplicem: alterum quidem generalem: alimo-
niam præbere corpori. Est enim venoso sanguini instar condi-
menti: ejusq; respectu ut forma se habet: venosus autem mate-
riam representat. Alterum verò specialem, & fortè præcipuû:
vehiculû esse caloris & spiritus vitalis, totâmq; molè corpoream
virtute sibi à corde impressâ vivificare.

III.

Cui causæ varietas humorum ascribenda, efficienti-
 ne, calori jecoris: an materiali, ipsi scil. alimento? Gene-
 ratio quidem humorum utramq; causam postulat: cum sine mo-
 vente nihil possit moveri: & sine præexistente materiâ natu-
 raliter nihil produci. Omne enim quod fit, ab aliquo, ex aliquo,
 in aliquo, & ad aliquid fieri consuevit. Verû quod tã varij atq;
 multiplices humores in unoquoq; homine, cujuscunq; etiam sit
 natura, sexus, & atatis, procreentur, causa certè non calori je-
 coris, sed alimento principaliter est accepta ferenda. Prius pro-
 batur: quia calor est uniusmodi & simplex. Ab uno autem &
 simplici non nisi unum producitur. Posterius hoc medio confir-
 matur: quia alimentum simplex non est: sed ex 4. illis per vul-
 gatis rerum primordijs compositum. Habet ergo partes hetero-
 geneas: quarum alie calida sunt & sicca: alie calida & humi-
 da: alie frigida & humida: alie frigida & sicca. Et hoc est,
 quod Hippocrates l. 4. de Morb. non procul à principio mo-
 net, esse scil. in omnibus cibis ac potibus & biliosi quid, & san-
 guinei, & pituitosi, & aquosi, sive melancholici (melancho-
 liam enim passim vides, aquam nominat) in alijs tamen plus, in
 alijs minus. Quare cum alimentum unum & simplex non sit:
 neq; talis chylus erit: quantumvis talis intuentibus appareat.
 Materiatur quippe naturam suæ materie sequitur. Ex chy-
 lo autem heterogeneo homogeneus generari sanguis nequit.
 Cum ergo hepatis calor in heterogeneum chylum agit, varij in-
 de humores resultant: non, uti dictum, ob calorem agentem,
 qui unus & simplex: sed ob patientem chylum, qui multiformis
 & varius.

IV.

Vtrum 4. humores simul & uno eodémq; temporis
 spatio in hepate gignantur: an quodam ordine: ita ut
 generatio

generatio eorum fiat successive & quasi gradatim? Fue-
runt, qui successivam illorum procreationem defenderint.
Fundamentum sua defensionis hoc posuerunt: quia necesse est,
unūquodq; prius leviter quàm perfecte concoqui: sicq; in rerum
generatione comparatum esse, ut ab imperfecto ad perfectum
fiat gradatio. Hinc cùm pituita sanguis sit leviter ac modice
coctus: aut sanguinis rudimentum & quasi adumbratio, in-
quiunt, eam generari primò: deinde, si crudior pituita perfe-
ctius coquatur, sanguinem: tùm ex hoc, caloris vi atq; exupe-
rantiâ, bilem flavam: ultimò nigram. Verùm nos sententiam
Fernelij, Conciliatoris, & quorundam aliorum amplexa-
mur, qui docent, omnes humores eodem tempore ex diversis
chyli partibus emergere atq; comparere: idq; probamus I. ex
causâ efficiente: quia jocinoris calor toti chylo æquabiliter sese
exhibet, in eumq; pari robore & conatu ubiq; incumbit. II. ex
causâ materiali: quia humorum materia uno eodemq; tempore
presens est. III. ex causâ finali: quia propter nutritionem di-
versarum partium totius massa sanguinea, omnibus suis
portionibus instructa, generatio necessaria est. Itaq; cùm &
causa à quâ, & ex quâ, & propter quam eodem tempore adsit,
quis non concludat, omnes humores eodem temporis spatio na-
sci? & quo tempore calor hepatis ex temperatâ chyli parte san-
guinem facit, eodem & ex calidiore bilem: ex frigida & humi-
dâ pituitam: ex terrenâ melancholicum humorem proferre?
Contrariam verò opinionem quod attinet, est illa multis
modis absurda. I. quia pluralitatem humorum tollit: & uni-
tatem introducit. Statuit enim, ex pituitâ fieri sanguinem: ex
sanguine bilem: ex bile melancholicam: idq; successive: Fernel.
6. quæst. 10. c. 4. II. quia bilem flavam contra communem Do-
ctorum consensum pituitâ & sanguine crassiorem facit. Con-
stat enim ex Aristotele & Galeno, omnem humorẽ concoctione
cogi

cogi crassiorēq; fieri. Cum igitur ulteriori coctione pituita trās-
eat in sanguinem: sanguis in bilem, bilis certè pituitā & san-
guine crassior erit: Fernel. ibid. III. quia naturalem melan-
choliā aufert: & adustam duntaxat ponit. Nam ex bilis ar-
dore melancholiā gigni asseverat: Fernel. ibid. IV. quia eā
stante nulla reddi poterit secernendorum humorum ratio: o-
mniāq; funditū evertentur, quæ de illorum ortu ac differen-
tijs veterum præceptis sunt stabilita: Idem ibid. V. quia omnis
& totus sanguis frigidus esset: nullus temperatus: quoniam
omnis ex pituita ulteriore concoctione processit.

V.

An, uti serum, sic & sanguinem naturaliter sudare
homo possit? Sudorem sanguineum sudasse quosdam testis est
Aristoteles l. 3. hist. an. c. 19. & l. 3. part. anim. c. 5. Ferne-
lius ait l. 6. παθολ. c. 4. se in ἐτρονίq; hepatis, ob magnam retentri-
cis infirmitatem, sanguinem interdum animadvertisse ab ex-
tremis venis, quæ in cutem desinunt, multis è locis effundi.
Rondeletius l. de dignosc. morb. cap. 11. scribit, sudorem
serosum sanguineum sibi in studioso quodam visum esse:
quam observationem libro eodem cap. 18. repetit, & ejus-
modi sudorem studioso cuidam Medicina Anno 1547. contigisse
se refert. Causas quoq; ibidem exponit, docens, sanguineum
sudorem vel venarum nimium relaxatarū, vel osculorum pa-
tentiorum, vel sanguinis ultra modum serosi indicium esse.
Id quod etiam Aristoteles locis citatis monet: sanguinei su-
doris causam vel in corporis laxitatem, pororumq; cutis aper-
tionem, vel sanguinis, ob imbecillitatem caloris nativi, sero-
sitate, seu cruditate, tenuitate & aquositate reijciens.
Quibus tamen causis etiam tertiam addere licet, nimirum re-
tentricis facultatis ἀπώσταν. Nam quam author libelli de
util. respirat. qui inter τὰ νόθα Galeni connumeratur, tradit,
vehe-

vehementem spirituum in venis motum, qui venarum orifi-
 cia adeo patefaciat, ut sanguis cum sudore sponte effluat, non
 agnoscimus. Ratio est: quia cum violentius corpus moveremus,
 sanguineo quoque madere sudore deberemus. Vehementer quip-
 pe spiritus impelluntur: ideoque cum causa sudoris cruenti ad-
 sit, effectus etiam presens esse teneretur. Ex hac tenus ergo
 dictis liquet, eruptionem sanguinei sudoris impossibilem non
 esse. Verum an naturaliter fiat, queritur. Nobis negativa pla-
 cet: quoniam nulli contingit mortalium bene & secundum
 naturam se habenti. Vnde Aristoteles l. 3. part. an. c. 5. in-
 quit, nonnullos quidem cruentum sudasse sudorem, ἀλλὰ διὰ
 καχεξίαν, τὸ μὲν σῶμα ἔρῳαδ ἔκαι μανῆ γεγονότα: ἢ δ' αἷμα ἔ-
 ἔξυραν δέν ἔκ δὲ ἀπιψίαν, ἀδυνατίσσης ἴσ' ἐν τοῖς φλεβίοις θερμότητι ἐκ πεί-
 σιν δὲ ὀλιγότηα. Rogabis, qualis fuerit sudor sanguineus,
 quem Salvator mundi sudavit in monte Oliveti? Respon-
 demus planè singularem, miraculosum, & hyperphysicum. Su-
 davit enim illum præ ineffabili cordis anxietate, mærore atque
 tristitiâ. At in ejusmodi pathemate sanguis naturaliter re-
 trocedit ad interiora: non largiter ad cutis spiracula concedit.
 Hinc accedit, quòd CHRISTI Servatoris corpus καχεξία illâ,
 de quâ Aristoteles loquitur, minimè laborârit: neque sangui-
 nem habuerit crudum, tenuem & serosum, qui per patefactos
 cutis meatus, ob debilitatem retentricis, extillârit. Affectus
 enim præter naturales CHRISTI afflixisse corpus, quod idea
 fuit corporis optimè & in temperie partium similarium, & in
 compositione dissimilarium, & in utrarumque unione constitu-
 ti, nusquam legitur.

V I.

An in venis cum sanguine alij quoque humores, pi-
 tuita, bilis, & melancholia, actu inveniuntur? Si de cor-
 poribus aegris rogetur, quæ cacochymia collectam copiam ha-
 bent,

B

bent,

bent, facilis & expedita responsio est, præter sanguinem etiam
bilem, pituitam & melancholiam actu in venis reperiri. Id
quod Avicenna in vena sectionibus ictericorum, & putridis fe-
bribus laborantium satis superq; demonstrat. Sin de sanis
benèq; dispositis queratur, distinctio adhibenda videtur. Ete-
nim per pituitam, bilem, & melancholiam vel intelliguntur
partes sanguinea massa frigida & humida, calida & sicca,
frigida & sicca, quas Fernelius succos vocare solet alimen-
tarios: vel humores supervacui & excrementitij: quales sunt
bilis vesiculæ felleæ, melancholia lienis, & pituita ventri-
culi, intestinorum, uteri, aliarumq; partium. Priores autem
venis sanorum insunt actu: quia massa sanguinea homoge-
nea non est: sed, uti dictum, heterogenea: habens partes
temperatas, & à temperie recedentes: idq; partim ratione ma-
teria, ex quâ genita: ipsius scilicet chyli, qui est generans: partim
ratione finis & usus: quia diversas partes debet nutrire: &
interveniente semine, cujus proxima materia est, plurimas
etiam substantiâ & qualitatibus distinctas generare. Poste-
riores nequaquam: quia sanguinem inquinant: & neq; ad
felicem nutritionem, neq; ad fœcundam speciei propagatio-
nem sunt accommodati.

V. I. I.

Sitné bilis vesiculæ biliaræ verum & genuinū alimē-
tum? Agentem tuetur Ioubertus parad. 6. decad. 2. Et
possunt hujus assertionis aliquot proferri rationes. I. quia
vesicula bilem ad se trahit. Cui bono? Non sanè ut tantum
trahat: Nihil enim, inquit Galenus in opere de nat. fac. tra-
hit propter ipsum trahere: sed ut eo fruatur. II. quia tota
flava. Cur? quia bilis illi assimilata. III. quia venulas ha-
bet aciem ferè oculorum effugientes: & illas quidem tantum
per exteriorem superficiem sparsas. Quid ergò nutrit su-
per-

perficiem internam? IV. quia Galenus ait, pulmones bile
 ali. Cur ergo non etiam vesicula, quæ proprium ejus vascu-
 lum, & pulmone longè ignobilior? At veritati magis con-
 sona est negativa, sequentes ob causas. I. quia bilis ista
 merum & purum est excrementum. Nutrimentum ergo esse
 nequit. II. quia summè amara. At quæ nutriunt dulcia
 sint oportet: testibus. Arist. I. de sensu & sensil. c. 4. & Gal.
 4. simpl. c. 5. III. quia venulas habet à vena portæ pro-
 deuntes, cysticas gemellas dictas. Ergo aut frustra sibi con-
 cessas: quod dictu est absurdum. ὁ γὰρ θεὸς καὶ ἡ φύσις ἰδὲν μάτην
 ποιῶσιν, inquit Philosophorum coryphæus sapiens. Aut nutritio-
 nis gratiâ: quæ finis omnium est venarum. IV. quia
 pro exigui, ejusq; membranosi & frigidi corpusculi alimo-
 niâ tanta bilis copia non requiritur, quantam in vesiculâ
 observamus. V. quia pori χοληδόχοι satis demonstrant, bi-
 lem merum excrementum esse. Alij enim exigui sunt, innu-
 meram ramorum seriem constituentes, qui mittuntur in he-
 par, intèrg; Cava & Portæ radices per illud disseminantur,
 trahentes bilem puram & impermistam, eamq; in vesiculam
 effundentes: quam tamen vesicula minimè retinet, sed quo-
 tidie per meatum, qui in porum desinit bilarium, evacuat.
 Alter meatus porus bilarius dicitur, vâsq; est oblongum, quod
 ab hepate ad intestini jejuni principium abiens, oblique inter
 utramq; intestini tunicam, aliquando bifidus, inseritur, &
 excrementum biliosum, crassum atq; permistum ad stimulan-
 dam excretricem intestinorum facultatem, & abstergendum:
 eorundem mucum, ablegat.

V I I I.

Quo modo bilis ad vesiculam perveniat: pulsione
 hepatis, an tractu vesiculæ? Pulsu hepatis, cui est molesta:
 cum sit excrementum amarum & acre: & tractu vesiculæ,
 cui

cui ob occultam convenientiam amica est atq; jucunda. Vnde
numerosas etiam propagines ad hepar mittit, quæ biliosam
illuviem exugunt, massamq; sanguineam puriorem dulcioré
remq; reddunt.

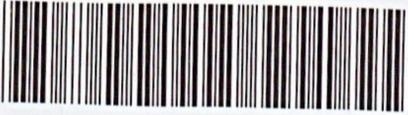
I X.

An bilis flava quantitate superet melancholiam?
Fernelius, Fuchsius, & alij scribunt, hanc esse 4. humorum in
homine proportionem, ut sanguis copiâ reliquos humores supe-
ret: deinde pituita; tertio succus melancholicus: omnium
autem paucissima sit flava bilis. Quam sententiam veram
quidem esse arbitramur, si de temperatâ & mediocri corporis
constitutione sermo instituat: siq; homo temperatus etiam
temperatâ, quantum fieri potest, vivendi ratione utatur.
Sanguis enim suis qualitatibus huic complexioni respondet.
Itaq; rationi consentaneum est, plurimum sanguinis in eâ ge-
nerari. Sanguini proxima est pituita, non illa mucosa, quæ
in ventriculo, intestinis, utero, bronchijs pulmonum, cerebro
&c. reperitur: sed quæ sanguis dicitur ex dimidio coctus:
quæq; temporis progressu in perfectum sanguinem mutatur.
Quare non mirum, si bilem utramq; copiâ vincat. Melancho-
lia verò superat bilem flavam: cuius rei duo argumenta tibi
fidem facere possunt. I. quia ejus receptaculum capacius &
plenius in homine videtur observatur, quàm bilis. II. quia
in vena sectione, si sanguis asservetur, plus subsidere vide-
mus lutulenti, quàm per summum innatet biliosi. At si de
alijs complexionibus verba fiant, hæc sanè proportio minimè
conceditur: præsertim cum victu suis qualitatibus consenta-
neo utuntur. Nam in cholericâ naturâ plus bilis flava quàm
melancholia: & contrà in melancholicâ plus nigra bilis quàm
flava invenitur.

F I N I S.

01 A 6570

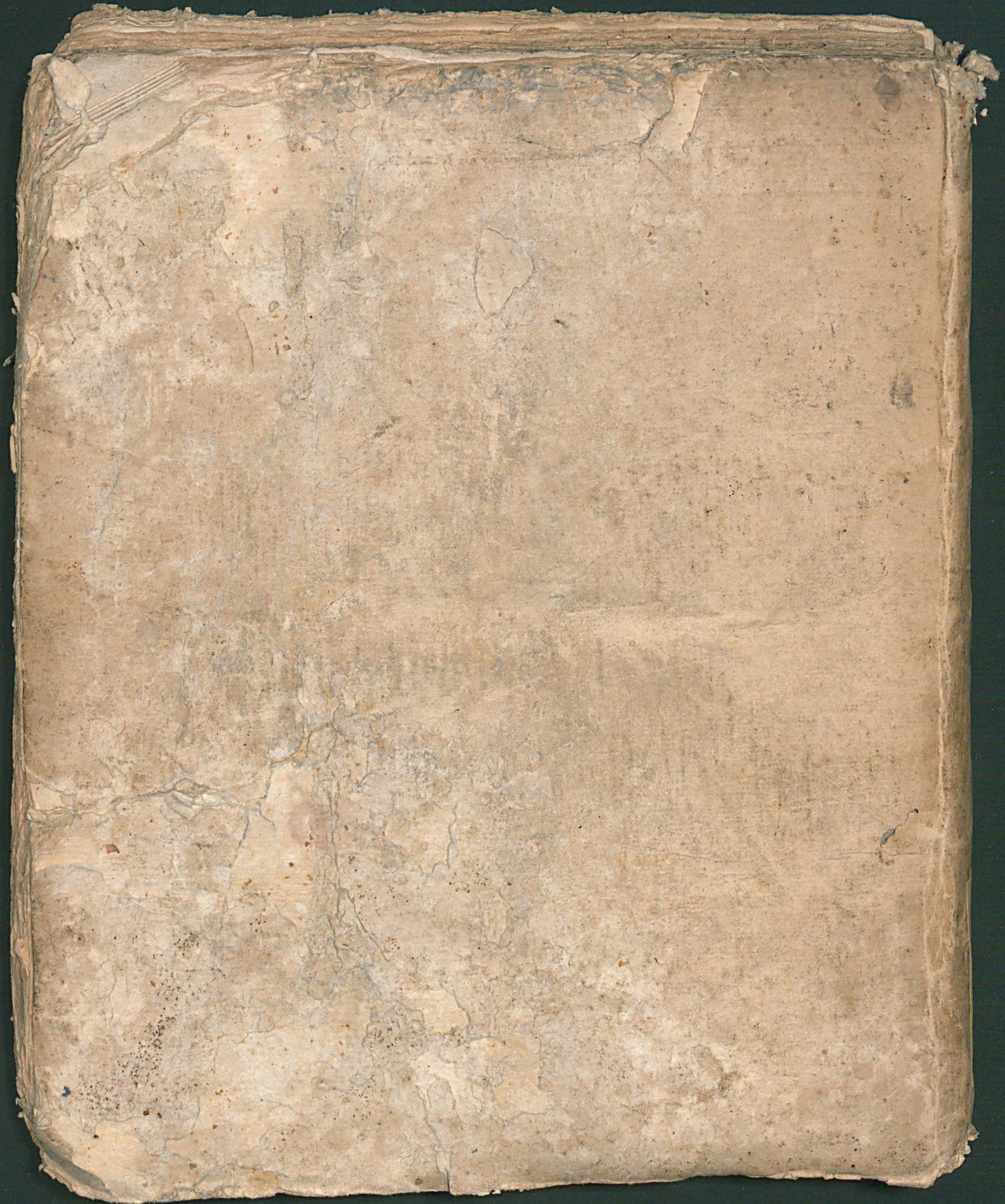
ULB Halle 3
002 937 867

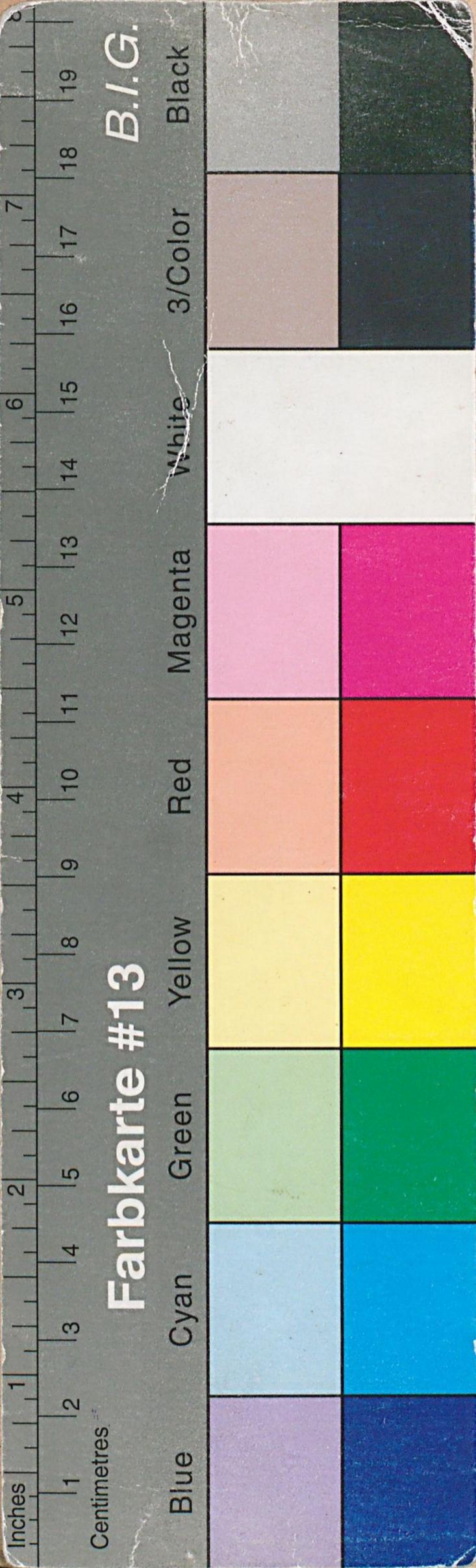

12

6017

3

 CITATIO
 ICA
 ECIMA:
toratensium Aca-
proposita:
 SIDE
 E SEBIZIO
 doctore ac Pro-
 Medico:
dente
 BO HARTIGIO
 Lusato.

 TORATI,
Foannes Andree.
 C. XXIII.